

Prológ

Paríž

Teraz ma už určite hľadajú.

Zastala som na schodoch múzea, chytila som sa zábradlia, aby som nespadla. V ľavom boku som cítila bolesť ostrú ako nikdy predtým, vlani som mala zlomený bedrový kĺb a poriadne sa to nezahojilo. Za sklenou kupolou Grand Palaisu na avenue Winston Churchill sa ružovela súmračná marcová obloha.

Nakukla som do oblúkovitého vchodu Petit Palaisu. Na mohutných kamenných stĺpoch visel červený transparent vysoký dve poschodia: *Deux cents ans de magie du cirque* – Dvesto rokov cirkusovej mágie. Transparent bol ozdobený obrázkami slonov, tigra a klauna, v mojich spomienkach boli ich farby oveľa jasnejšie.

Mala som niekomu povedať, že odchádzam. No usilovali by sa ma zastaviť. Svoj útek som plánovala celé mesiace predtým, odkedy som sa v *Timesoch* dočítala o nadchádzajúcej vý-

stave, a dobre som ho zosnovala – podplatila som asistentku v domove opatrovateľskej služby, aby urobila fotku, ktorú som potrebovala poslať na pasové oddelenie, v hotovosti som zaplatila letenku. Takmer ma prichytili, keď taxík, ktorý som si privolala, zastal pred domovom v tme pred úsvitom a hlasno zatrúbil. No recepčný sa nezobudil.

Pozbierala som všetky sily a znova som začala stúpať hore, schod za schodom. V hale sa už rozbehla vernisáž a pod nádherne vymalovaným stropom chodili muži v smokingoch a ženy vo večerných róbach. Rozhovory vo francúzštine okolo mňa bublali ako dávno zabudnutý parfum, ktorý som zúfalo vdychovala. Známe slová sa mi vracali najprv ako potôčik, potom ako rieka, hoci som ich nepočula pol storočia.

Nepristavila som sa na recepcii, aby som sa ohlásila, nečakali ma. Vyhýbala som sa chutovkám a šampanskému, ktoré ponúkali čašníci, a kráčala som po mozaikovej dlážke, popri nástenných malbách k cirkusovej výstave, ktorej vstup označovala menšia verzia vonkajšieho transparentu. Zväčšené fotografie viseli zo stropu na tenulinkých drôtoch, ktoré nebolo vidieť, zábery hltča mečov, tancujúcich koní a ďalších klaunov. Pod každou fotografiou je cedulka a mená sa mi vracajú ako pieseň: Lorch, D'Augny, Neuhoff – veľké európske cirkusové dynastie zničené vojnou a časom. Pri poslednom mene ma začali páliť oči.

Pod fotografiami visel veľký, ošúchaný plagát ženy držiacej sa rukami hodvábných lán, jednu nohu mala vystretú za sebou pri arabeske. Tú mladú tvár a telo som ledva spoznala. V duchu som počula plechové tóny kolotočovej melódie, znelo to slabo ako hudba z hracej skrinky. Cítila som spaľujúcu horúčosť svetiel, od tej horúčnosti mi takmer zliezla koža.

Nad výstavou visela lietajúca hrazda, akoby zastala v letku. Ešte aj teraz moje takmer deväťdesiatročné nohy túžili vyliezť tam nahor.

Nemala som však čas na spomienky. Cesta sem mi trvala dlhšie, než som si myslela, tak ako všetko v týchto dňoch, a nemala som ani minútu nazvyš. Preglgla som hrču v hrdle a pretláčala som sa popri kostýmoch a ozdobných pokrývkach hlavy, artefaktoch stratenej civilizácie. Napokon som sa dostala k železničnému vozňu. Niekoľko bočných panelov odstránili, takže bolo vidieť malé, uzavreté priestory vnútri. Prekvapilo ma, aké je to tam tesné, ani nie polovica mojej izby, o ktorú sa delím so spolubývajúcou v domove opatrovateľskej služby. Pamätala som si to oveľa väčšie. Skutočne sme tam žili nekonečné mesiace? Dotkla som sa hnijúceho dreva. Hoci len čo som videla v novinách fotku, vedela som, že vozeň bude taký, ako predtým. No v kútiku srdca akoby som sa tomu bála veriť.

Za mnou bolo počuť čoraz silnejšie hlasy. Rýchlo som sa obzrela ponad plece. Recepčia sa končila a účastníci sa presúvali k výstave. O pár minút bude neskoro.

Znova som sa obzrela, potom som sa prikrčila a preliezla popod povraz ohradzujúci miesto. Skry sa, hovoril mi hlas, dávno pochovaný inštinkt sa opäť ozval. Namiesto toho som prebehla rukou po spodku vozňa. Schránka bola tam, ako som si pamätala. Dvierka držia, ale keď trochu zatlačím... Otvoria sa a predstavujem si príval vzrušenia, keď mladé dievča hľadalo načmárané pozvanie na tajné stretnutie.

No keď som siahla dnu, prstami som nahmatala studený tmavý priestor. Schránka je prázdna a sen o tom, že bude obsahovať odpovede, sa vyparí ako chladná hmľa.

1

Noa

Nemecko 1944

Tie zvuky zneli ticho ako bzučanie včiel, ktoré kedysi naháňali otca po farme a potom musel byť celý týždeň zabalený v obväzoch.

Odložila som kefu, ktorou som drhla kedysi elegantnú mramorovú dlážku, teraz popukanú od podpätkov čižiem, celú zablatenú a zaprášenú. To blato a prach nikdy nezmiznú. Načúvala som, odkiaľ idú tie zvuky, a prešla som stanicou popod tabuľu oznamujúcu čiernym písmom: Bahnhof Bensheim. Veľké meno pre nič viac než čakáreň s dvoma záchodmi, pokladnicou a bufetom, ktorý je otvorený len vtedy, keď je trochu mäsa a nie je zlé počasie. Zohla som sa po mincu zakotúľanú pod lavičkou a strčila som si ju do vrecka. Ohromilo ma, čo všetko ľudia zabúdajú alebo nechávajú bez povšimnutia.

Vonku sa mi v nočnom februárovom vzduchu parilo od úst. Obloha bola ako slonovinovo-sivá koláž, hrozilo, že bude

znova snežiť. Stanica bola učupená v údolí a z troch strán obkolesená zelenými kopcami porastenými borovicami. Špicaté ihličie vykúkalo spod zasnežených konárov. Vo vzduchu sa vznášala vôňa ohňa. Pred vojnu bol Bensheim iba malou zastávkou, ktorou prechádzala väčšina cestujúcich bez povšimnutia. No zdalo sa, že Nemci využijú všetko, a tak tam v noci odstavujú vlaky a vypínajú motory áut.

Bola som tu takmer štyri mesiace. V jeseni to nebolo také zlé a bola som rada, že som našla útočisko, keď ma poslali z domu s jedlom na dva dni, možno na tri, ak si ho budem šetriť. Dievčenský domov, kde som žila, odkedy moji rodičia zistili, že čakám dieťa, a vykopli ma z domu, sa nachádzal ďaleko a mohli ma vyložiť v Mainzi alebo najbližšom meste. No oni jednoducho otvorili dvere a poslali ma preč peši. Zamierila som na železničnú stanicu, až neskôr som si uvedomila, že nemám kam ísť. Od odchodu som neraz premýšľala, že sa vrátim domov a poprosím o odpustenie. Niežeby som bola priveľmi hrdá. Padla by som na kolená, keby som si myslela, že mi to pomôže. No z otcovho zúrivého pohľadu v ten deň, keď ma vyhodil z domu, som videla, že si zatvoril srdce. A dva razy by som odmietnutie nezniesla.

No mala som šťastie a na stanici potrebovali upratovačku. Vykukla som poza budovu stanice k malej komôrke, kde som spávala na matraci na dlážke. Mala som na sebe tie isté mater-ské šaty, ktoré som mala v ten deň, keď som odišla z domu, ibaže teraz vpredu ochabnuto viseli. Samozrejme, nebude to tak vždy. Nájdem si poriadne zamestnanie, kde mi budú platiť viac, než mi stačí na plesnivý chlieb, a poriadny domov.

V okne na stanici som videla svoj odraz. Zapadám sem, špinavé blond vlasy mi letné slnko vždy vyťahá dobiela, oči

svetlomodré. Kedysi ma môj jednoduchý výzor zlostil, tu je výhodou. Druhí dvaja zamestnanci stanice, pokladníčka a muž z bufetu, každý večer odchádzajú domov, veľmi sa so mnou nerozprávajú. Cestujúci prechádzajú stanicou s čerstvým vydaním *Der Stürmer* pod pazuchou, odhadzujú cigaretové ohorky na dlážku a prišliapnu ich, je im jedno, kto som a odkiaľ som. Hoci sa cítim osamelo, potrebujem, aby to tak zostalo. Nemôžem odpovedať na otázky o svojej minulosti.

Nie, nevšímajú si ma. No ja ich vídam – vojakov na dovolenke a matky a manželky, ktoré sa každý deň s nádejou obzerajú po nástupišti, či neuvidia syna alebo manžela, potom sa poberú domov samy. Vždy rozoznáte tých, čo sa pokúšajú utiecť. Usilujú sa vyzerat' normálne, akoby šli len na dovolenku, ale oblečenie majú na prasknutie od vrstiev natlačených pod ním a tašky také napratané, až hrozí, že sa každú chvíľu rozletia. Nehľadia vám do očí, len súria deti a v bledých tvárach sa im zračí napätie.

Bzučanie počuť hlasnejšie a prenikavejšie. Vychádza z vlaku, ktorý som predtým počula škripať a teraz stojí odstavený na vedľajšej koľaji. Vykročila som k nemu okolo takmer prázdnych kontajnerov s uhlím, ich obsah už dávno odviezli vojskám bojujúcim na východe. Možno niekto nechal zapnutý motor alebo inú mašineriu. Nechcem, aby ma obvinili, že som ho nechala zapnutý ja, nechcem stratiť zamestnanie. Hoci moja situácia bola zlá, vedela som, že môže byť ešte horšia – a mám šťastie, že som tu.

Šťastie. Prvý raz som to počula z úst staršej Nemky, ktorá sa so mnou podelila o haringa cestou autobusom do Den Hague, keď som odišla od rodičov. „Ste dokonalá Árijka,“ pove-

dala mi s ústami plnými ryby, keď sme chodili po krivolakých okľukách a cestách s krátermi.

Myslela som si, že žartuje – mala som špinavé blond vlasy a nos ako pahýľ. Telo som mala silné, vyšportované, kým sa nezačalo zaobľovať. Vždy som sa pokladala za bezvýraznú, kým mi tá žena večer nezašepkala do ucha tie slová. A teraz mi povedala, že vyzerám ako treba. Zdôverila som sa tej žene, že som tehotná a vyhodili ma z domu. Poradila mi, aby som šla do Wiesbadenu, a napísala na papier, že nosím pod srdcom dieťa ríše. Vzala som papier a vybrala som sa na cestu. Ani mi na um nezišlo, že je nebezpečné ísť do Nemecka alebo že by som to mala odmietnuť. Niektí chce deti, ako je moje. Moji rodičia by radšej zomreli, než prijali pomoc od Nemcov, ale tá žena vravela, že mi poskytnú strechu nad hlavou. To nemôže byť až také zlé. Nemala som kam inam ísť.

Máte šťastie, povedali mi, keď som prišla do dievčenského domova. Hoci som bola Holanďanka, považovali ma za Árijku a moje dieťa – *uneheliches Kind*, čiže nemanželské dieťa – môžu prijať do programu Lebensborn a môže ho vychovať dobrá nemecká rodina. Strávila som tam takmer pol roka, čítala som a pomáhala s domácimi prácami, kým som nemala priveľké brucho. Hoci to zariadenie nebolo nič nóbl, bolo moderné a čisté a slúžilo ako pôrodnica, kde sa mali rodiť zdravé deti pre ríšu. Spoznala som sa tam s robustným dievčaťom menom Eva, ktoré bolo o pár mesiacov popredu oproti mne. Raz v noci sa zobudila v mláke krvi, vzali ju do nemocnice a viac som ju nevidela. Odvtedy som sa utiahla, stránila som sa spoločnosti. Žiadna z nás tam nezostane dlho.

Môj čas nadišiel v jedno chladné októbrové ráno, keď som vstala od raňajok a odtiekla mi plodová voda. Ďalších osem-

násť hodín som prežila v hrozných bolestiach, počula som len prísne príkazy, nič povzbudivé či utešujúce. Napokon dieťa prišlo na svet s krikom a celé telo sa mi otriaslo prázdnotou ako vypínajúci sa prístroj. Na tvári pôrodnej asistentky sa mihol zvláštny výraz.

„Čo je?“ chcela som vedieť. Dieťa som nemala vidieť, ale usilovala som sa potlačiť bolesti a posadiť sa. „Čo sa stalo?“

„Všetko je v poriadku,“ uistil ma doktor. „Dieťa je zdravé.“ No hlas mal znepokojený, tvár zamračenú, na nose okuliare s hrubými sklami. Predklonila som sa a videla som, ako na mňa prenikavo hľadia uhl'ovočierne oči.

Tie oči neboli árijské.

Vtedy som pochopila doktorovo znepokojenie. Dieťa vôbec nevyzeralo ako čistá rasa. Nejaký skrytý gén, či už z mojej strany, alebo zo strany Nemca, sa postaral o to, že malo tmavé oči a olivovú pokožku. Neprijmú ho do programu Lebensborn.

Moje dieťa kričalo prenikavým, vysokým hláskom, akoby počulo svoj osud a protestovalo. Napriek bolestiam som sa za ním načiahla. „Chcem ho podržať.“

Doktor a pôrodná asistentka, ktorá zapisovala detaily pôrodu do nejakého formulára, sa na seba znepokojene pozreli. „To nie je dovolené. Program Lebensborn to nedovoľuje.“

S námahou som sa posadila. „Tak si ho teda vezmem a odídem.“ Len som blafovala, nemala som kam ísť. Keď som prišla do dievčenského domova, písomne som sa zaviazala, že sa vzdávam svojho práva na dieťa výmenou za možnosť zostať v domove. V pôrodnici boli strážne, ledva by som prešla pár krokov. „Prosím vás, dajte mi ho na malú chvíľu.“

„*Nein.*“ Pôrodná asistentka dôrazne pokrútila hlavou, ale keď som ďalej prosila, vyšla z pôrodnej sály.